

SANKARILLISTA PATSASTELUA

Miten maskuliinisuutta tuotetaan johtajien ja pyhimysten kuvissa

Veera Salmio
Sankarillista patsastelua
Opinnäyte
Kirjallinen osa
Tampereen ammattikorkeakoulu
Kuvataiteenkoulutusohjelma

27.5.2015

Tiivistelmä

Sankarillista patsastelua

Opinnäytetyöni lähtökohtana olivat ”sankaripatsaat” ja niiden maskulinisoitu estetiikka. Tutkin johtajien ja voittajien kuvia ja veistoksia sekä analysoin niiden symboliikkaa. Tarkastelen myös kuvien poliittisuutta sekä miten niissä tuotetaan maskuliinisuutta ja patriotismia, johon valta ja sodankäynti liittyvät oleellisena osana.

Tutkimuksessani keskityn feministisen taiteen juuriin, kuten performanssi- ja videotaiteeseen. Tarkastelen myös katseen politiikkaa sekä ruumiin esittämisen traditiota.

Tutkimuksessani selvitan, mitä elementtejä ja muotoja käytin opinnäytetyöni sankaripatsaassa *Pyhät alfa miehet* ja miksi. Pohdin teokseni kautta, miten maskuliinisia elementtejä voidaan murtaa muun muassa satiirin keinoin ja mikä on sananvapauden tila kuvataiteessa tulevaisuudessa.

Lähteinäni olen käyttänyt maskuliinisuudesta ja kulttuurista- sekä sukupuolentutkimuksesta ja katseen politiikasta kertovia aineistoja.

Avainsanat: Maskuliinisuus, patriarkkaalisuus, patsas, sota, feministinentaide, performanssi, sananvapaus

Abstract

Statues of Posing Heroes

The starting point in my diploma work is hero statues and their masculine aesthetics. I research the symbolism of leaders and winners portrayed in pictures and sculptures. I am researching how these pictures are inducing a sense of masculinity and patriotism to which power and warfare are closely related. They are at the same time influencing us politically.

In another part of my research I clarify which elements and shapes I have used in the creation of my hero statue *The Holy Alpha Men* and why. Through my work I contemplate how these masculine elements can be dissembled using satire and how free speech will be used in art in the future.

Resources which I have are taken from the literature about masculinity and culture as well as gender studies and politics of look.

Keywords: masculinity, patriarchal, staty, war, feministic art, performance, freedom of speech

Josef Thorak, veistos Turkissa.

Maon patsas Linjangissa, Kiinassa.

Marsalkka Mannerheimin ratsastajapatsas, Aimo Tukiainen, 1960

Tiivistelmä	2
Sisällysluettelo	3
Johdanto	4
1. Sankaripatsaiden taustat	6
1.1 Maskuliiniset symbolit	6
1.2 Vanha Egyptiläinen taide	6
1.3 Antiikin Kreikan taide	7
1.4 Totalitaarinen taide	8
1.5 Suomalaiset sotamuistomerkit	9
3. Valitsemani elementit omassa opinnäytetyössäni	10
3.1 Veistoksen muoto	10
3.2 Mestarit visuaalisen suunnan näyttäjinä	11
3.3 Taiteilija opettaa	12
3.4 Naistaiteilijan esitys	13
4. Maskuliinisista patsaista feministisiin performansseihin	14
4.1 Performanssi ja ruumiin esillepano	15
5. Sananvapaus taiteessa	16
5.1 Satiiria suomalaisessa taiteessa	17
6. Loppusanat ja oman teoksen esittely	18
Lähdeluettelo	19

Johdanto

Tutkin opinnäytetyössäni päälliköiden, kuninkaiden, sankareiden ja pyhimysten kuvia. Taide on aina ollut jossakin määrin tietyn ajatuksen propagandakuvastoa ja siksi kiinnostuin, mitä symboliikkaa on käytetty ja käytetään edelleenkin tuottamaan haluttu vaikutelma. Tätä tekstiä kirjoittaessani hyödynsin erilaisia uutisia, tutkimuksia, artikkeleita ja kirjoja, mitkä käsittelivät sukupuolentutkimusta mies- ja naisnäkökulmista, veisto-, video- ja performanssitaiteen historiaa sekä sananvapauteen liittyvää keskustelua.

Unelmani kuvanveistäjänä olisi saada toteuttaa suurikokoinen julkisen tilan veistos tai monumentti. Leikittelin ajatuksella, millaisen monumentin itse tekisin, jos resurssit siihen löytyisivät. Tampereella sijaitsevan kotini lähellä on Viktor Janssonin veistos nimeltään Vapaudenpatsas, josta sain ideani opinnäytetyöhöni. Patsaan ohi ei voi kävellä huomioimatta sitä. Jalustan korkeuskin on jo 6,5 metriä ja itse hahmo on yli 4,2 metriä. Se saa katsojan yleensä huvittumaan kaikessa äärimmilleen korostetussa alastomassa maskuliinisuudessaan. Siinä onkin tyypillinen ääriesimerkki patsaalle!

“Teos kuvaa korkean graniittijalustan päällä seisovaa alastonta nuorta miestä. Oikeaan käteen on kuvattu koholla oleva miekka, vasen käsi puristuu nyrkkiin nuorukaisen katseen suuntautuessa oikealle. Teos tuo mieleen kreikkalaisia urheilijoita esittävät veistokset. Teos tuo mieleen kreikkalaisia urheilijoita esittävät veistokset.” (Tampereen nykytaiteen museo 2006)

Teos on sankarihautapatsas, joka on valkoisten voitonmerkki Suomen sisällissodassa 1917-1918. Sodassa kuoli n. 38 000 ihmistä. Suurin osa punaisten puolelta.

Veistos vai patsas?

”Patsas määritellään suhteellisen suurikokoiseksi näkyvälle paikalle sijoitetuksi jalustalliseksi veistokseksi, joka kuvaa tavallisimmin jotain henkilöä tai on hänen muistomerkinään. Veistos määritellään samassa teoksessa kolmiulotteiseksi kuvaksi, joka on kaikilta suunnilta katseltava irtoveistos tai kohokuva eli reliefi. (Taiteen pikkujättiläinen. 1991)

Vapaudenpatsas, Viktor Jansson, 1920

Rationalismin, poliittisen realismin ja militaristisen ideologian yhdistymää voidaan kutsua maskulinismiksi ja patriarkkaaliseksi järjestykseksi (Jokinen 2000, 157).

Sankaripatsaiden aihepiireihin liittyy usein valtataistelut ja sodankäynti. Itse halusin kuvata näitä "sankareita" omassa opinnäytetyössäni kriittisellä ja ironisella tyylillä.

Jo Egyptin vanhassa taiteessa kuin Antiikin Kreikassakin taide keskittyi paljolti jumalten kuvaamiseen, millä oli tietty pyrkimys ja mikä hyödytti sen ajan kuninkaita ja päättäjiä. Myöhemmin kirkkotaide ja "Herran pelko" olivat suurimmassa roolissa kuvataiteessa. Poliitikko astui taiteen keskiöön, kun ihmiset alkoivat rationalisoida. Rationalisoituminen tarkoitti omilla aivoilla ajattelun sijaan ryhtyä tavoittelemaan valtaa ja kunniaa, maapallon tilasta ja toisista ihmisistä välittämättä. Tätä mallia voidaan kutsua myös kapitalismiksi, jossa valta on edelleenkin patriooteilla ja tuotantovälineiden omistajilla.

Patriarkkaan purkamisen yhtenä edellytyksenä pidetään maskuliinisuuden erottamista rationalisuudesta (Jokinen 2000, 156).

Sosiologi Arto Jokisen mukaan valta tarvitsee aina vallan suhteessa johonkin toiseen.

Poliittinen realismi käsittää politiikan voima- ja valtakamppailuksi. Maailma jakautuu arvovallasta, turvallisuudesta ja resursseista kilpaileviin valtioihin tai valtioryhmiin. Poliitikko perustuu valtaan ja intresseihin. Koska valtiot käsitetään turvallisuusorganisaatioiksi, sotilaallinen voima on elimellinen osa politiikkaa. [R]ationalismin, poliittisen realismin ja militaristisen ideologian yhdistymää voidaan kutsua maskulinismiksi ja patriarkkaaliseksi järjestykseksi. (Jokinen 2000,155)

1.Sankareiden taustat

Taide on ollut lähinnä uskonnollista kuvastoa ja sankaripatsaita suurimman osan ihmiskunnan historiasta. Tutkimusta tehdessäni löysin sotasankareiden ja ”pyhimysten” maalaus- ja veistoestetiikkaa paljon samoja maskuliinisia piirteitä ja symboleita. Maailman johtajuus on yleensä ollut miehillä, joten ihmiskunnan taidekäsitelmä on nojannut maskuliinisiin arvoihin aina 1900-luvulle saakka. Jumalien, kuninkaiden ja voittajien hahmot ovat kuvittaneet suurilta osin varhaista taidehistoriaa. Samoin sotiminen, kilpaileminen ja erilaiset ”voimannäytteet” ovat olleet taideteosten lähtökohtina.

1.1 Maskuliiniset symbolit

Monissa taideteoksissa ja johtajia käsittelevissä kuvissa miehet esitetään toiminnallisina hahmoina, jotka edustavat valtaa, itsekontrollia ja aggressiivisuutta. Usein teosten mieshahmot ovat juuri tekemässä jotain, josta heidät on ikään kuin keskeytetty. Sotasankareilla miehisyyttä ja voimaa kuvataan lihaksikkaalla ruumiilla ja sotimiseen liittyvillä esineillä, kuten aseilla ja asennoilla. Toisaalta toiminta voi kuvata hahmon älyä ja/tai pyhyyttä asennon, vaatetuksen ja symboleiden kautta. Näissä tapauksissa symbolit voivat olla esimerkiksi kirja, työhön- ja tutkimukseen liittyvät esineet, kuten erilaiset teknologiset laitteet.

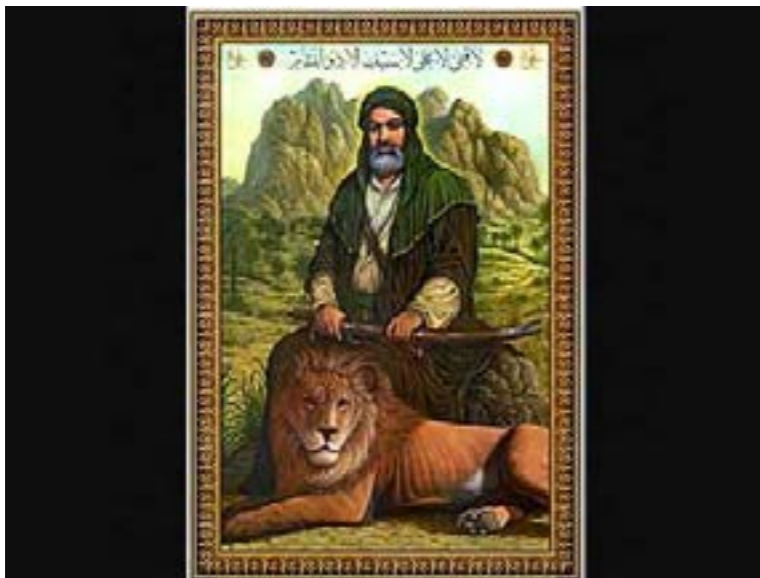
Militaristisen sotilasmiehen ominaisuuksiin kuuluvat tunteiden hallinta, velvollisuudentunto ja itsekuri. Militaristisessa puheessa tiivistyy rationalismiksi nimetty maskuliininen mystiikka, jossa ihailaan varauksetta teknologiaa. (Jokinen 2000, 186)

Usein hahmot esitetään myös poseeraamassa jonkin maskuliinisuutta korostavan eläimen, kuten hevosen tai leijonan kanssa.

Voimasta tulee luonnollisesti maskuliinisuuteen kuuluvaa, ja voimattomuus merkitsee feminiinistä heikkoutta ja tuhoutumista. Voimassa on kyse sekävoimasta toiseen, jonka äärimmäisenä muotona on tappaminen, että voimasta omaan itseensä, joka merkitsee itsekuria ja itsensä hallitsemista. (Jokinen 2000, 175)

1.2 Vanha Egyptiläinen taide

Egyptin vanhassa valtakunnassa taide liittyi faaraoiden hautaamisesineisiin ja pyramideihin. Taiteen tehtävä oli kertoa tarinaa suurista hallitsijoista. Taidetta määrittivät egyptiläisten näkemykset elämästä ja kuolemasta.

1.3 Antiikin Kreikan taide

”Klassiisuuteen liitettiin myös puhtaan kauneuden ideaali eli ajatus siitä, että kaikki ihmisessä, henki ja sielu, olivat ruumiissa ja inhimillinen muoto ammensi kauneutensa näistä kaikista. Niinpä kaunismuotoiset lihakset ilmensivät vapaata, hienoa liikettä ja mielen harmoniaa. Mies oli tämän ajan harmonian symboli.”(Ahokas, Lahti & Sihvonen 1993, 104)

Kreikkalaisessa kuvanveistossa taiteen tehtävä oli kuvata ihmisruumista alastomana ja kauniina. Taide joutui palvelemaan ruhtinain kauneuden halua ja koristamaan uusia kaupunkeja. Aiheet käsittelivät sotaretkiä, jumalia ja ihmisten ihannetyyppejä. Hellenistisenä aikana ylevyyden ja hillityn kauneuden sijalle astuivat intohimoisuus ja raju voima.

Taiteesta löytyvät representaatioit tuntuvat edelleenkin erityisen tärkeiltä. Ne eivät ainoastaan heijastele kulloinkin vallalla olevia näkemyksiä sukupuolten välisistä suhteista, vaan muiden kulttuurituotteiden tavoin ne myös aktiivisesti muokkaavat vastaanottajien mielikuvia maskuliinisuuden olemuksesta.(Ahokas, Lahti & Sihvonen 1993, 6.)

Gallic Chieftain Killing Himself and his Wife, Creator(s):Unknown. -0230/-0220

1.4 Totalitaarinen taide

Totalitaristinen tai totalitaarinen taide on 1900-luvulla totalitaristisissa valtioissa luotua taidetta. Termiä käytetään erityisesti 1930- ja 1940-luvuilla natsi-Saksassa, fasistisessa Italiassa ja Neuvostoliitossa tuotetusta taiteesta.

Natsi-Saksan taiteessa ja Neuvostoliiton sosialistisessa realismissa on suuria yhtäläisyyksiä: molemmat ylistivät valtiota ja noudattivat akateemisen realismin ilmaisukeinoja. Fasistinen Italia oli suhteellisen vapaamielinen taiteen suhteen ja siellä propagandatarkoituksiin käytettiin sekä perinteisiä että avantgarde-tyylisuuntia. Italiassa ei myöskään ollut virallista taidepoliittista linjaa.

Totalitaarisessa taiteessa johtajien seremonialliset muotokuvat olivat taiteen tärkein ilmenemismuoto. Suurin osa merkittävistä valtioiden taidepalkinnoista annettiin näille taideteoksille ja muotokuvia tuottavat taiteilijat nousivat keskeisimmiksi vaikuttajiksi maiden kulttuurielämässä. Toinen tärkeä muoto oli historiamaalaus, joka sisälsi paljon piirteitä uskonnollisesta taiteesta. (http://fi.wikipedia.org/wiki/Totalitaristinen_taide)

“Politiikka perustuu miehille arvoille, jossa maskuliinisuus ilmentyy väkivaltaisena, kilpailemisena ja valtataisteluilla. [P]atriarkatin purkamisen yhtenä edellytyksenä pidetään maskuliinisuuden erottamista rationaalisuudesta.” (Jokinen 2000, 156)

Stalin-monumentti 1955-1962, Praha.

Saddam Husseinin pronssiveistoksia.

Isaak Brodski, Stalin, 1937.

Valkoisten muistomerkki Tuomiokirkon edessä.

Crescendo eli Vuoden 1918 kansalaissodan uhrien muistomerkki
Muistomerkki on valmistunut vuonna 1970 ja sen on suunnitellut
Taisto Martiskainen.

1.5 Suomalaiset sotamuistomerkit

On monta esimerkkiä, miten valkoisille pystytetyt muistomerkit esittävät kauniita ja vahvoja miehiä ylävartalot paljaana katsomassa valoisampaan tulevaisuuteen, kun taas punaisten muistomerkit ovat usein abstraktimpia.

Punaisten muistomerkeissä miehet ovat usein arkivaatteissa, eli lyhythihaisessa paidassa ja löysissä housuissa. Tämä liittyy siihen, että punaisilla ei ollut yhtenäistä univormua sodan aikana, vaan sotilaiden vaatetus oli monipuolista ja toisistaan eriävää.

Valkoisten muistomerkeissä sotilas kantaa univormuaan tai jotain taisteluun liittyvää attribuuttia, kuten miekkaa. (Hurskainen 2011)

Mielestäni vasemman puolen muistomerkkien kuvat symboloivat hyvin voittajia ja häviäjiä. Voittaja on usein kuvattuna ihmisen hahmossa, kun taas häviäjällä ei ole kasvoja. Monumenteissa ja sankariveistoksissa näköiskuvat ja ihmishahmot ovat pääroolissa. Toisin sanoen valtaa kuvataan henkilöiden kautta, vaikka teon kuvaaminen olisi mielestäni kiinnostavampaa. Onko sotaa helpompi kuvata maskuliinisen miehen hahmossa kuin abstrakteina muotoina? Mitä muita muotoja sodasta voisi käyttää kuin esimerkiksi risti tai hautamuistomerkki?

3. Valitsemani elementit omassa opinnäytetyössäni

3.1 Veistoksen muoto

Veistokseni muotoa suunnitellessani, halusin tehdä ironisen kuvauksen sankaripatsaasta. Sankarit, joiden kuvia erityisesti tutkin, olivat Mannerheim, paavi ja egyptin faaraot. Veistotaiteessa maskuliinisuutta voidaan korostaa materiaalivalinnoilla, jyrkillä linjoilla sekä valoilla ja varjoilla.

Teokseni koostuu yhdestä puusta veistetyistä pelkistetyistä muodosta. Veistoksen voi nähdä fallossymbolina, joka liittyy olennaisesti maskuliinisuuteen ja sodankäyntiin.

Veistoksen hattua tehdessäni tutkin Mannerheimin karvalakin muotoa ja viitassa otin mallia Paavilta. Valaistusidean sain egyptin faaraoista tehdyistä veistoksista ja niiden esille panosta. Oma sankaripatsaani on asetettu jalustalle siten, että katsoja joutuu tarkastelemaan sitä katse luotuna hieman ylöspäin, kuten patsaille tyypillistä on.

3.2 Mestarit visuaalisen suunnan näyttäjinä

Omaa veistosinstallaatiota tehdessäni tutkin erityisesti kuvanveistäjä Constantin Brancusin teoksia. Hän on yksi kuvanveistotaiteen historian suurimmista mestareista. Hänen pelkistetty muotokielensä on tunnettu ympäri maailmaa ja häneen sopii hyvin fraasi ”pelkistämisestä mestari tunnetaan”. Brancusi (1876-1957) työskenteli Pariisissa vuodesta 1903 lähtien ja käytti teostensa tekemiseen poistamistekniikkaa. Hän työskenteli kovien materiaalien parissa ja oli tunnettu primitiivisyydestään ja abstrakteista muodoistaan.

Maskuliinisuuden kannalta määräävin ruumiinosa on penis, jonka kulttuurinen merkitys on paisunut yllettömäksi. Penis muutettuna fallokseksi symboloi kaikkea maskuliinisyteen liitettyä valtaa, hallintaa ja ylivertaisuutta. (Jokinen 2000, 229)

Constantin Brancusi. The Miracle

Constantin Brâncuși, Măiastra, white marble, 1915 - 1918

Installointikuva omasta teoksesta *Pyhät alfa miehet*

3.3 Taiteilija opettaa

Brancusin falliset veistokset ja hänen työhuoneellaan ottamat omakuvat innoittivat minua suuresti omassa prosessissani. Videossani käytinkin juuri samoja värejä, joita hänen työhuonekuviissaan oli; mustaa, valkoista ja okraa. Halusin leikitellä ajatuksella, miten naiskuvanveistäjä nostaa itsensä miesmestarin jalustalle ja miten työkalut sopivat naisen käteen. Brancusi oli nimittäin erittäin tarkka työkalujen käytöstä. Brancusia kutsuttiin modernin kuvanveiston patriootiksi.

Videoteoksessani halusin mestarin tavoin opettaa katsojaa työkalujen käytöstä. Samoin kuin Martha Roslerin videoteoksessa *Semiotics of the Kitchen*, työkalut ovat oleellisessa osassa teoksen sisältöä. Näin yhtäläisyyden Brancusin ja Roslerin "opetuskuviissa" ja minua kiinnosti niiden sukupuolittunut kerronta. Oman videoni alkuperäisessä leikkauksessa esittelin Roslerin tavoin työkaluja pöydän takana.

Työhuone kuvat

Brancusi poseeraa kameran silmälle tarkoituksella. Kuvat selittävät, miten työkalua kuuluu pitää ja miten työ tulee tehdä. (Siukonen 2011, 54)

Brancusi. Omakuva työhuoneelta

Installointikuva omasta teoksesta *Pyhät alfa miehet*

3.4 Naistaiteilijan esitys

Teokseni yhtenä elementtinä oli seinään ja osin veistoksen päälle projisoitu video, jossa nainen (taiteilija itse) veistää veistosta. Tällä kuvalla halusin asettaa naisen tekijäksi ja aktiiviseksi osapuoleksi. Installoinnissa nainen ikään kuin taistelee “sankaripatsaan” kanssa. Yleensä mies koetaan neutraalina ja nainen katseenkohteena. Ajatuksena oli myös esittää teoksessa oleva nainen ja mies/maskuliininen ja feminiininen toisiinsa nähden erilaisina materiaalien kautta. Toisaalta kuvasin myös naisen ”miehisissä töissä” ja sankaripatsaaseen lisäsin pinkin värisiä yksityiskohtia.

Tutkiessani vanhoja naistaiteilijoiden tekemiä performansseja ja innostuin Martha Roslerin teoksesta *Semiotics of the Kitchen* (1975). Videossa nainen esittelee keittiötyökaluja, joista monet ovat omituisia ja tarpeettomia, jonka jälkeen näyttää miten välineitä käytetään. Näyttäminen tapahtuu välillä jokseenkin väkivaltaisesti ja turhautuneesti. Videon kesto n. 6 minuuttia.

Omassa videossani halusin viitata feministitaiteilijoiden teoksiin, jotka loivat alkua tasa-arvoiselle taidekuvastolle.

Martha Rosler. *Semiotics of the Kitchen*. 1975

4. Maskuliinisista patsaista feministisiin performansseihin

Naisten tie kuuluisiksi taiteilijoiksi ollut hidas ja vaikea. Naiset eivät ole sukupuolensa takia päässeet osallistumaan taiteen tekemiseen kuin vasta lähinnä 60-luvulta lähtien, jolloin he alkoivat saada irtiottoa kodista. Naistaiteilijat saivat teoksiaan esille pikkuhiljaa miesten hallitsimiin museoihin ja gallerioihin. Nainen taiteilijana ja katsojana oli kuitenkin edelleen ristiriitaisessa roolissa sukupuoleensa nähden. He joutuivat kyseenalaistamaan maskuliista diskurssia ja naisten esittämisen maneereja.

“Taiteen tekeminen, kauneuden luominen, samastettiin naisen alastomuuden esittämiseen. Siten koko käsitys taiteilijan alkuvoimasta, hänen statuksestaan uniikkien ja arvokkaiden esineiden luojana, perustuu diskurssiin, jossa sukupuoliero merkitsee valtaa.” (Rossi 1995)

Samoin parisuhteissa, jossa molemmat osapuolet olivat taiteilijoita oli selvää, että nainen joutui usein tinkimään omista taiteilijauran haaveistaan. Hän joutui usein tukemaan miestänsä hänen omalla urallaan. Hyvä esimerkki tästä on Tove Janssonin vanhemmat Signe Hammarsten Jansson ja Viktor Jansson. Signe, eli Ham, oli haaveillut omasta vapaasta taiteilijan urastaan opiskellessaan Pariisissa kuvataidetta.

“Mutta taide ja siihen suuntautuva kunnianhimo eivät olleet enää hänen elämänsä kiintopisteitä, vaan Signe Jansson eli ensisijaisesti perheelleen, kuten niin monet naiset noina aikoina. [N]aisten piti joustaa tarpeistaan ja haluistaan sekä vastata lapsista ja jokapäiväisen arkielämän pyörittämisestä. Aikaa muuhun ei sitten tahtonut jäädäkään.” (Karjalainen, 2013)

Sleeping Venus, Giorgione, Titian, c. 1510

4.1 Performanssi ja ruumiin esillepano

60- ja 70-luvulla performanssi- ja videotaide oli uutta ja naistaiteilijoiden suosiossa. Performansseissa naistaiteilijat halusivat asettaa oman kehonsa näyttille eri tavoin, kuin mihin oli aiemmin totuttu. Naisen ruumis ei ollutkaan enää ”eroottisia väristyksiä” aiheuttava katsomisen kohde, vaan raaka ja toiminnallinen tekijä.

Kyse ei ollutkaan alastomuudesta eikä seksuaalisuuden esittämisestä sinänsä vaan vallasta: kuka asettaa seksuaalisen ruumiin esille ja kuka hallitsee, kontroloi ja signeeraa tätä esittämistä? Monien feminististen teosten esille panema keho kyseenalaisti sosiokulttuurisen käsityksen ”sopivuudesta” ja sopivuuden konventioiden ylittämässä- erityisesti kuka ja mitä saa merkitä sopimattomasti, kenellä on oikeus anastaa mitä ja missä. (Schneider 1997, 3, 35)

“Naisella on oikeus kysyä: “Keneen nähden tämä synnyttää eroottisen diskurssin? Miksi minun täytyy alistua miesten kontrolloimaan tapaan puhua erotiikasta ja esittää sitä? Miksi minun täytyy hyväksyä tämä esitystapa, joka jatkuvasti mystifioi seksuaalisuuttani tekemällä helposti haavoittuvan ja viettelevän teinityön kuvasta universaalisti eroottisen.” (Rossi 1995)

Performansseissa naiset saivat esittää sukupuolta vallalla oleviin normeihin nähden poiketen. Naistaiteilijat saivat mahdollisuuden esittää joitakin hyvin tabumaisia aiheita joita olivat muun muassa alastomuus sekä ruumiin aukot.

Wencke Mühleisen, I am pregnant, performanssi 1983.

Shigeko Kubota, Vagina painting 1965

5. Sananvapaus taiteessa

Maailmaa kuohutti 7. tammikuuta 2015 Pariisin Charlie Hebdon terrori-isku, jossa aseistautuneet miehet surmasivat satiirilehden henkilökuntaa sekä muita sivullisia Muhammed sarjakuvapiirrosten takia. Yhteensä 12 ihmistä sai surmansa. Myöhemmin keltaisista lyijykynistä tuli koko maailman käyttämä symboli.

Jouduin myös itse teosta tehdessäni miettimään sananvapauteen liittyviä kysymyksiä, koska olinhan sentään kajoamassa herkkään asiaan. Olihan minun oltava valmis perustelemaan miksi käytin satiirisen hahmon luomiseen Paavia ja Mannerheimia.

Installoidessani teosta galleriaan, asetin veistojalustan päälle ja lattialle työstövaiheesta jääneitä puulastuja sekä keltaisia katkenneita, sekä vielä ehjiä lyijykyniä. Lyijykynät symboloivat sananvapautta sekä muistuttavat katsojaa siitä, miten sankareita ja pyhiä miehiä tulisi kuvata ja toisaalta sitä, mitä voi tapahtua jos ”herra” kuvataan toisin.

Uskon, että kuvataiteen yksi tehtäviä on ärsyttää katsoja ajattelemaan ja pohtimaan myös omia totuuksiaan ja sankareitaan kriittisesti. Näin ajalle otolliseksi tehdä lisää herran kuvia. Je suis Charlie!

5.1 Satiiria suomalaisessa taiteessa

Meiltä Suomestakin löytyy esimerkkejä taiteilijoiden uhkailusta, kun he ovat käsitelleet töissään kansallissankareiden kuvia. Esimerkkinä tästä Katariina Lillqvist, joka on erityisesti animaattorina tunnettu suomalainen tekijä. Hän on tehnyt myös elokuvaohjauksia, käsikirjoituksia, leikkauksia, kirjoittanut kirjoja, kolumneja ja kuunnelmia. Hän joutui uhkausten kohteeksi Suomessa, kun hänen viimeisin nukkeanimaationsa, Uralin perhonen, valmistui vuonna 2005.

”Animaatioelokuvan päähenkilönähän on Mannerheim, jota ainakin vallitsevan vallan, histori-
ankirjoituksen ja elävän muistikuvankin pohjalta pidetään sankarina, suurena valtiomiehenä, jopa
eräänlaisena pyhimyksenä. Monille tamperelaisille ja etenkin pispalalaisille veljessodan aikainen
”Tampereen vapauttaja” ei kuitenkaan näyttäydy pyhänä miehenä, vaan pispalalaisen veljessodan
aikaisen slangin mukaisesti Murha-Kustaana – eikä Lillqvist arkaile näiden tunteiden välittäjänä,
se on hänelle pikemminkin pienten ihmisten suunnasta luovutettu velvoite. (pispala.fi. Katariina
Lillqvist ja elokuva Uralin perhonen. Tekijä tuntematon)

Loppusanat

Aikoina, jolloin nationalismi ja konservatismi ovat vallassa, kuvataidekouluja lakkautetaan ja taiteen merkittävyyttä ja kriittisyyttä kyseenalaistetaan. Sopii kysyä, mikä on taiteen ja kriittisten taiteilijoiden tulevaisuus? Alammeko tehdä taas voittajien kuvia, kuten Viktor Janssonin Vapaudenpatsas? Entä mitä tapahtuu taiteilijalle, jos teos kritisoi ja ärsyttää liikaa? Koska patriarkkaalisuus ja kapitalismi yhteiskunnan ajattelu- ja toimintamalleina eivät ole tähän asti toimineet, on alettava etsiä toisia malleja toimia ja ajatella. Taiteessa on voitava kyseenalaistaa ja herättää keskustelua vallalla olevista kysymyksistä sekä muistuttaa juuri tästä luovemman tason ajattelusta Kysytään, kuuluuko taiteen olla kantaaottavaa ja osallistua politiikkaan? Itse olen sitä mieltä, että kuuluisi kysyä myös, mitä ihmisenä eläminen ylipäätään on? Koska taide on yksi keino avartaa tajuntaamme ja kokea ihmisyyttä ja sen toisenlainen, syvempi taso, juuri nyt tulisi panostaa kulttuuriin ja siten ihmisten luovan ajattelun tukemiseen.

Perinteisiä maskuliinisia merkkejä on mahdollista merkityksellistää uudelleen. Niitä voidaan purkaa, niillä voidaan leikkiä, niitä voidaan sumentaa ja hämmentää. (Jokinen 2000, 246)

6. Oman teoksen esittely

PYHÄT ALFA MIEHET

Johtajat, sankarit ja pyhät miehet. Heille pystytetään patsaita ja nostetaan jalustoille.

Tein omanlaiseni variaation näistä monumenteista, pelkistämällä muodon äärimmilleen.

Tekniikka: veistosinstallaatio

Puuveistos (mänty), jalusta, puulastut ja lyijykynät, videoprojisointi,

Veistoksen mitat

korkeus: 150 cm, leveys: 40 cm, syvyys: 40 cm

Jalustan mitat

korkeus: 70 cm, leveys: 60 cm, syvyys: 60 cm

Video: yksikanavainen, kesto: 2 min (luuppaava)

Vielä viimeiseksi ote omasta statementistäni:

Tämän ajan vitsaus on usein kiire ja ennakkoluulot. Ne latistavat elämän kuplivuuden ja taidekokemuksen. Elämää tulisi tarkastella samoin kuin veistosta: siinä on monta puolta ja sen täytyy toimia 360 astetta.

Lähdeluettelo

Painettu aineisto:

- Ahokas P., Lahti M. & Sihvonen J. (toim.) 1993. Mieheyden tiellä, maskuliinisuus ja kulttuuri. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä
- Bonsdorff, P.& Seppä A. 2002. Kauneuden sukupuoli : näkökulmia feministiseen estetiikkaan. Gaudeamus. Helsinki
- Erkkilä, Helena. 2008. Ruumiinkuvia! : suomalainen performanssi- ja kehoitaide 1980- ja 1990-luvulla psykoanalyysin valossa. aineistolaji: Väitös. Valtion taidemuseo. Helsinki
- Jokinen Arto, 2000, Panssaroitu maskuliinisuus: mies, väkivalta ja kulttuuri. Tampereen yliopisto. Tampere
- Karjalainen, Tuula. 2013. Tove Jansson: Tee työtä ja rakasta. Tammi, cop. Helsinki
- Rossi, Leena-Maija. 1995. Kuva ja vastakuvat : sukupuolen esittämisen ja katseen politiikkaa. Gaudeamus. Helsinki
- Siukonen, Jyrki 2011. Vasara ja hiljaisuus : lyhyt johdatus työkalujen filosofiaan. Kuvataideakatemia, 2011 (Tampere : Juvenes Print - Tampereen yliopistopaino). Helsinki

Digitaaliset lähteet:

- pisपालa.fi. Katariina Lillqvist ja elokuva Uralin perhonen. www.pispala.fi/.../haastattelut/katariina_lillqvist.html
- Wikipedia. Constantin Brâncuși - en.wikipedia.org/wiki/Constantin_Brâncuși
- Wikipedia. Totalitaristinen taide – fi.wikipedia.org/wiki/Totalitaristinen_taide
- Hurskainen, Maria. 2011. Mykkä muistutus - 353 esinetutkimuksen kohteena. kuriositeettikabi.netwww.kuriositeettikabi.net/numero15/hurskainen.html
- Wikipedia. fi. Muinaisen Egyptin taide – wikipedia.org/wiki/Muinaisen_Egyptin_taide
- http://www.quickwiki.com/fi/Totalitaristinen_taide
- © Tampereen kaupunki 2011/Tampereen nykytaiteen museo <http://www.tampere.fi/ekstrat/taidemuseo/patsaat/jansson.htm>